

DAR (1960) *sb m*

dâr (w tym 8 r. błędne znakowanie), dar- (w tym 46 r. błędne znakowanie).

sg *N* dâr (209). ◇ *G* daru (149). ◇ *D* daru (1). ◇ *A* dâr (238). ◇ *I* darem (89); -em (5) *OpecŻyw*, *SienLek*, *KochPieś*, *PudłFr*, *OrzJan*; -ém (1) *BiałKat*; -(e)m (83). ◇ *L* darze (4), daru (1); -e *CzechRozm*, *GrabowSet*, *WujNT*; -e : -u *SarnStat* (1 : 1). ◇ *pl N* dary (157). ◇ *G* darów (287); -ów (25) *MurzNT*, *Mącz* (3), *BiałKat*, *KochPs* (3), *KochFr*, *KochDz*, *KochMRot*, *KochPieś*, *ZawJeft*, *GosłCast*, *GórnTroas*, *KochFrag* (2), *SarnStat* (6), *SiebRozm*; -ow (6) *MurzHist* (3), *Oczko*; -ów : -ow *OpecŻyw* (1 : 2). ◇ *D* daróm (10); -óm (2) *Mącz*, *PudłFr*; -um (1) *MurzHist*; -(o)m (7). ◇ *A* dary (593). ◇ *I* dary (174), *darami* (16), *darmi* (9); -ami *ModrzBaz*, *CzechEp* (4), *WerKaz*; -mi *OrzQuin* (2), *RejAp*; -y : -ami : -mi *KrowObr* (1 : - : 1), *BibRadz* (2 : - : 1), *KuczbKat* (2 : - : 2), *RejZwierc* (12 : - : 4), *SkarŻyw* (13 : 1 : 1), *StryjKron* (1 : 6 : -), *WujNT* (1 : 2 : -), *SkarKaz* (7 : 1 : -). ◇ *L* darzech (17), *darach* (10), *daroch* (3); -ech *HistAl*, *KromRozm*, *BielKron* (4), *HistRzym*, *RejRozpr*, *BudNT*, *ModrzBaz*, *ArtKanc* (3); -ach *KwiatKsiąż*, *BiałKaz*, *SkarJedn*, *SkarŻyw* (3); -och *LubPs*, *RejPos*, *BudBib*; -(e)ch : -ach *Leop* (1 : 1), *WujNT* (3 : 3); -ach (7) *Leop*, *SkarŻyw* (3), *WujNT* (3); -äch (2) *BiałKaz*, *SkarJedn*; -(a)ch (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XIX w.*

1. *Upominek*, *podarek*, *prezent*; *ofiara*; *darowizna*; *czasem*: *okup*, *danina*; *donum Mącz*, *Calap*, *Calep*, *Cn*; *munus Mącz*, *Calep*, *Cn*; *datus*, *doron Mącz* (860) :

a. *Podarunki czynione ludziom*; *zwyczajowe składanie prezentów*; *nagroda dawana zwycięzcom*; *prezent zjednujący przychyłość*; *congiarium Mącz*, *Calep*; *apophoretum*, *lautia*, *niceterium*, *nuptialia*, *sportula*, *strena*, *xenium Mącz*; *praemium JanStat* (663) : *March*¹ *A3*; *March*¹ *Wiet Av*; *Wálze dary biorę wdzięcznie/ Ktoresćie mi dáli wiernie BierEz M*, *A4*, *B4*, *C3*, *I2v*, *M* (11); *HistJóz C4v* [2 r.], *D*; *BartBydż* 100; *FalZioł* + 2v; *wnet pořali pořly ku Bijalřowi z rozlicznymi dary, pokoia z nim řadaiacz. BielŻyw* 14, 49 [3 r.], 112, 114, 128 (9); *GlabGad A3v*; *MiechGlab ktv*; *BierRozm* 6; *March*³ *Vv*; *WróbŻołt* 25/10; *WróbŻołtGlab A3v* [2 r.], *A5*; *LibLeg* 9/50, 11/[32²]v; *y řtánieřli řie oblubienicą iego krolewny zrozmařitych krajn zwielkimi dary będą nábywác řálki twoiey RejPs* 68v; *RejRozpr E4v* [2 r.]; *HistAl L4*, *L4v* [2 r.]; *KromRozm III I8*; *Y zamorřcy krolewy řlyřlac řlawę yego/ Z wyřpow řwych zacne dary ponyořą do nyego LubPs Q4*, *D2v*, *E3*, *G2*, *M3*, *O6v*; *GroicPorz B4* [2 r.], *b3v* [2 r.], *12v*, *13* [2 r.]; *RejWiz* 45, 51; *Leop 1.Reg* 10/27, 30/26, *4.Reg* 16/8, *3.Esdr* 9/52, *Is* 1/23 (7); *UstPraw G4v*; *KochZuz ktv*; *RejZwierz* 4 [2 r.], *18v* [3 r.], *20*, *20v*, *35*, *36v* (12); *Záilřeć vćilřk ćłowieká mądrogo przywořdzi w řzaleńřtwo/ á dary odmieniáią řerce [et perdet cor donum] BibRadz Eccle* 7/8, *2.Reg* 19/42, *3.Reg* 15/19, *Ps* 26/10, *Is* 5/23 (7); *pořłowie y ini gořćie byli ćzeřřtowáni y z dary odřpáwieni BielKron* 408v, 8, 11, 146, 197, 311v (108); *KochSat ktv*; *KwiatKsiąż Cv*; *Apophoretum*, *Dar* który bywał dawan w řwięřá Sáturnuřowe/ *Xięřyca Grudniá/ Nowe lato/ albo kołędá Strena*, *idem. Mącz* 12d, 20b, 29c, 101b, 186a, 354d (27); *RejAp* 26v, 35v, 91v; *A przeto ia ieden nie chwaliřbym tego w. m. kiedybyř řobie dary miłość/ kupowác miał GórnDworz Cc2*, *Bb4v Cc2*; *Vřlyřzawřzy to ćieřlá bárzo temu dárú byř rad HistRzym* 107, 4, 10v, 61, 64v, 107 (15); *RejPos* 26v, 146v; *BiałKat* 158v; *KwiatOpis A2v*; *HistLan A4*; *Gdzie řprawiedliwość niemářz tám przypadkow Ni řadnych dárów/ ni řářzywych řwiadkow. RejZwierc* 212, 44, 56, 65, 120v, 191v (11); *BielSpr* 39, 48 *marg*, 54v; *BudBib Gen* 32/13, 18, *Ier* 51/59, *Eccli* 20/10 [2 r.], 14; *WierKróć*

B2v; *BudNT Mar* 7/11; *StryjWjaz* A2v, C3v; *CzechRozm* 192; *PaprPan* P4v, R3, Cc, Gg2v; Niech fię łtrzegą dárow łędziowie/ iáko iedney trućizny. *ModrzBaz* 88, 22, 44v, 88, 88v, 95 (9); *Calag* 412a [2 r.]; Kiedy do kréfu przed włytkiemi bieży/ Gdzie dar zwyciężcy obiecány leży. *KochPs* 27, 36, 105, 158; Darow od Cefarza niechce iedno żeby łzpital zbudował. *SkarŻyw* 593 *marg*, 26, 76, 207, 334, 440 (11); *KochTr* 8; *StryjKron* 120, 131, 220, 542, 557 [2 r.], 712; *CzechEp* 70; *KochJez* A3; *NiemObr* 46; *KochFr* 10, 14, 102, 104, 106; *ZapKości* 1585/68, 1589/86; *BielSen* 4; *KochPieś* 4; *PudłFr* 15, 32, 46, 78; *KmitaPsal* A4; *KochWr* 29, 32; *Calep* 240b, 337b, 340b, 341b, 680a [2 r]; *GostGosp* 14; *GrochKal* 14; *KochCn* B3v; *GrabowSet* H3v; *KochFrag* 40; *OstrEpit* A3v; *LatHar* 345, 399; *KołakCathOkuń* A2v; *KołakSzczęśl* A2v; *RybGęśli* A4 [2 r.], C3v; *WujNT* 8, 117 *marg*, *Mar* 7/11, s. 151; *SarnStat* 9, 95, 136 [2 r.], 450, 639 (14); *KlonKr* F4v; *KlonKrGum* Av; A iż po włyftkim wołku ten dekret wołano/ Ktoryby go rátował/ dáry obiecano. *KmitaSpit* B4v, B2v, C5; *SkarKaz* 2a, 458a; *CiekPotr* ?(2v, 55; *CzahTr* F2; *PaxLiz* C3; *SkarKaz* 693a, 697b; *SapEpit* B3v; on przecie Pánem/ Choć zá dáry/ zá złoto plugáwie obránym. *KlonWor* 16.

dar na czym (1): tákowy [przestępcá] niech zołtanie przezeczci ná wieki/ áni onému niech będzie przyftęp ku dołtoieńftwóm: y żadnych dárow ná łzáćiech/ álbo w innych rzeczách [nullaque donaria in vestibus aut aliis rebus *JanStat* 621] niech nie dołtápi. *SarnStat* 702.

dar w czym (1): ktory [starosta *Sempronijusz*] połłał do niey drogie vpominki/ y dáry w łzáćiech/ w klejnoćiech/ y pieniadzách(!): prołząc/ áby iego przyiáznia nie gárdziła *SkarŻyw* 68.

W połączeniach szeregowych (19): *HistAl* G3v; A tego niehcę opuścić/ dla miłóci/ przyiázni/ dárow/ zyłku/ álbo iákiey inney rzeczy. *GroicPorz* e4, c, c2v, d2, d4v, g2v (10); pánowanie łwoie vmocniłá pochleptwem/ dáry obietnicámi/ rozdawániem Bogactw *KrowObr* 241v; *BielKron* 119; iuż ino ludzi poiłá winem plugáftwá łwego/ to ieft/ dármí/ obietnicámi/ dobrodzieyftwy/ łudárftwy rozlicznemi *RejAp* 141, 41; *GórnDworz* Aa3, L17v; *RejPos* 280; Nie było w mym domu dárow/ Ani łupu/ lichwy/ czárów. *KochMRot* Bv.

W charakterystycznych połączeniach: bogate dary (2), dobre (11), drogie (4), godne (4), hojne, kosztowne (6), możne, nieoszacowane (2), obfite, osobne, pańskie, płonne, pocziwe, proste (2), rozliczne, uczciwe, wdzięczne (2), wielkie (40), wyborne (3), zacne (3), złe, złote, znamienite (7); dar lada jaki, lichy, maluczki (4), mały (8), niepospolity, niewielki (2), skryty, ubogi; dary (na-, po-)brać (16), (do-, po-, przy-) nieść (nosić) (21), odzierzeć (2), opatrzyć (2), otrzymać (2), przyjąć (8), (po-, przy-)s(y)łać (34), wziąć (29); darow dostápić.

Przysłowia: Dar zá dar dármó nic. *Mącz* 136d.

Znam to że dar máluczki ále hcę prawdziwa *StryjWjaz* A2.

Złych ludzi/ złe dáry. *BierEz* M.

Fraza: »dary záślepiáją (oczy)« (5): Nie będziełz brał dárow/ Abowiem dáry záślepiáią oczy mądrych/ y przewracáią á tępiá rzecz łpráwiedliwych [*Vulg Ex* 23/8]. *GroicPorz* pp2v [*przekład tego samego tekstu BibRadz*], bv; *Leop Eccli* 20/31; *BibRadz Ex* 23/8; dáry łędziám oczy záślepiáią. *HistRzym* 3v.

Zwroty: »brać (a. wziąć) dary; branie dárow« = *dawać się przekupić, być przekupnym* [*szyk zmienny*] (28; 3): *BierEz* M; Męże krwawe zowie thy ktorzy niełpráwiedliwie łádzá, biorácz dari za ktore skaziá

na śmierć niewinnie. *WróbŻolt* Iv; *GroicPorz* dv, pp2v; *Leop* 1.Reg 12/3; V Tebanow nád ładem było zmalowano/ Krolá flepo/ á wfy złote mu przydano. Pánowie podle niego bez rąk wfyficy byli/ Aby dárov nie bráli/ to w łobie znaczyli. *RejZwierz* 12, 35, 123v; *BibRadz Ex* 23/8, 2.Par 19/7; *Mącz* 231c, 354d, 403a; *HistRzym* 3v; Lecz nie chodzili fynowie iego drogámi iego/ ále náchylili fię zá łákomftwem/ á bráli (*marg*) dar ábo podárze (-) dary/ y náchylali práwa. *BudBib* 1.Reg 8/3, k. 152b *marg*; Ktoryby wiedząc á rozumiejąc niespráwiedliwie co ołádził/ ktoryby też iákie dary wziął ten [...] z vrzędu ma być zložon/ y słuźnemi kaźniámi áż do wćięcia głowy ma być łkaran. *ModrzBaz* 88v, 43, 87, 88; *KochOdpr* A4, A4v, B2v; *KochPs* 19; *SkarŻyw* 482; Nie bierze ten pan dárov/ áni fye pyta/ Iefli kto chłop/ czyli fye Grofem poczyta *KochPieś* 47; *KochWr* 33; *SarnStat* 380, 458; *SkarKaz* 2a; *KlonWor* 15.

»darować (za) dar(y)« [*szyk zmienny*] (5): *BielŻyw* 114; wyznawam to od ciebie przyjmować zá wdzyęczone/ gdyż mię łam tymi dary dáruięz *BielKron* 124, 234v, 443; Ten máły vpominek kłáde przed twe nogi. Te wierfzyki krociucźkie ten ci dar dáruię *CzahTr* G.

»(na-, od-, po-, roz-)da(wa)ć (w, za) dar(y); dar (darmo) (na-)dany« [*szyk zmienny*] (83; 7): Marie też matuchnie ięgo/ rozmajte dary dali/ iako perly ij kamienije drogie *OpecŻyw* 24v, 24, 24v; *BielŻyw* 49; *GlabGad* L4v; *BierRozm* 13; Othprawywfyz tho, y dary oddawfyz podzyankveff Cefarzowi yego M. *LibLeg* 7/32, 7/32; *HistAl* C3, C6, C8, E6v, F6; *MurzNT Matth* 7/11; *KrowObr* 38, 141v; *RejWiz* 51; Rozefli łie tedy wfyficy ięć y pić/ y wżywáć/ y dáwáć dary/ onym ktorzy niemieli *Leop* 3.*Esdr* 9/55, 2.Reg 19/42, 1.Par 18/2, 21/3, 26/8, 3.*Esdr* 3/5 (9); *RejZwierz* 35, 36v; Dary dawa krolowi Egiptłkitemu łzukáiąc od niego łáłki. *BibRadz* I 458d *marg*, 1.Par 18/2, *Prov* 21/14; Thakieź Opátá profili dawfyz mu wielkie dary áby go z kápice wolno wypuścił. *BielKron* 346v, 6, 12, 17v, 55v, 250 (12); *Mącz* 94c, 94d [2 r.], 237c; *Górndworz* P, Cc2, Ggv; tho łukno oddał mi óciec moy zá wielki dar *HistRzym* 63, 27v, 61 [2 r.], 64, 65, 67 (9); *RejPos* 36v; *RejZwierc* 94; *BudBib Gen* 25/6; *BudNT Matth* 7/11; Dołwiádfzywfyz y mełtwá dołwiádfzywfyz wiáry/ A Potym k wieczney łławie nádawáli dary. *Paprpán* Gv, A2v, S3v; *SkarŻyw* 115, 457, 558; *StryjKron* 124, 125; *KochJez* A3, B3v; *KochTr* 20, 64; A té záię płócienné piękné łzáráwáry/ Daycie ie do Minerwy Káznodźiei w dary. *PudłFr* 77; *Paprup* C2; *LatHar* 494; *WujNT Matth* 7/11, 2.*Cor* 1/11, k. Zzzzz4; *SarnStat* 9.

»darem (ob-)darzyć (a. obdarzać)« [*szyk zmienny*] (3): *Mącz* 94c; Thedy krol iáł łie z corká łwá dary dárzyć *HistRzym* 7; *RejZwierc* 119v.

»dar ofiarować« [*szyk zmienny*] (2): *HistJóz* Dv; Nie dár iáki kofztowny/ to ięft/ klinot drogi Ofiáruięć moy Pánie z tey łtrapioney drogi. Ale garć pieśni nowych *KmitaPsal* ktv.

»darem poczcíć« = *prosequi donis* *Mącz* [*szyk zmienny*] (2): *Mącz* 386a; Smierć mą/ iednym tym darem/ prófzę was poczcíćie *PudłDydo* B5v.

»darem (po-, wz-)gardzić; wzgardzający dary« [*szyk zmienny*] (7; 1): *GlabGad* P8v; Máłego dárú/ ktorýc dawa vbogi przyiáćiel/ nigdy niegardz. *March*³ V6v; *BielKron* 258, 275; *SienLekAndr* a2v; *SkarŻyw* 437; *CzechEpPORz* **v; boć rozum wrodzony Nie dopuści pogárdzić darem z náłzey łtrony. *ZbyłPrzyg* ktv.

»dary (roz-)szafować« [szyk zmienny] (2): Nie tak iako więc drudzy ty dary łzáfuią/ Wydárzy chleb nędznikom/ póm gi rozmietaią. *RejWiz* 18; *RejPos* 205v.

»ubogacić darem« (1): Izali was vbogáci Dawid jákim dárem álbo vrzędem? *BielKron* 66v.

Wyrażenia: »chciwość darow« = *cupido munusculum Vulg* (2): Abowiem v Pána Bogá náfzego/ nie iest złoć/ áni brákwóanie perfon/ áni chćiwoć dárov. [*Vulg* 2.*Par* 19/7] *GroicPorz* pp2 [*przekład tego samego tekstu*] *BielKron* [84²].

»darowny dar« (1): Honorarium munusculum, Dárovny dar. *Mącz* 157c.

»godzien daru« [szyk 5 : 3] (8): Godzien Ligurg wielkich dárov: Ktore iemu mużę połác *BierEz* G3; *BielKron* 134; *OrzQuin* X4; Ktorzy twoiey oyczyźnie/ powinny łżużyli/ A ci sławy y dárov/ wielkich godni byli. *HistHel ktv*; *KlonŻal* A2v; *PudłFr* 78; *JanNKar* A4; *KlonKr* A4.

»dar pieniężny« (1): VStáviamy/ iż gdy która pánienká będzie dawána zá muž/ w połágu albo w dárze pieniężnym [*dos seu donatio in pecunia JanStat* 566] niech ma dófyc *SarnStat* 635.

»dar ręki« (1): lecz nie vkaze fie obliczu Iehowy próżny. Každý wedle dołtátku łwego (*marg*) Włafnie/ wedle daru ręki łwey. (–) wedle błogosławieńftwa Iehowy Boga łwego/ ktore dał iemu. *BudBib Deut* 16/17.

»dary (a. darami) ubłagan(y), ubłagać« [szyk 3 : 1] (3 : 1): a iako fie przed łprawiedliwym łędzią połtawiff/ ktorému nitz nie iest tajemno/ ktory dary nie bywa vblágán *OpecŻyw* 191; Ezechiałz chce go [*Sennacheryba*] vblágác dary. A on przedfie obległ Ieruzálem. *BibRadz* 2.*Reg* 18 *arg*; *StryjKron* 120, 120 *marg*.

praw. »wieczny dar« [szyk 2 : 1] (3): *ComCrac* 21v; Ktho fie chce wáżyć zábić Swátopełká krolá będzie miał dar wieczny y potomkowie iego *BielKron* 351v; A iesli táki Klenot iuz iest miedzy námi/ Ciefzny go wiecznym dárem choć náfzými wliámi *Prot* B4.

»zmaniony, zniewolony, złomiony darami« [szyk 2 : 1] (1 : 1 : 1): *RejZwierc* 191v; A drudzy zá łotrowie Włoszy w Bárkách sámí/ W swoichże ich wozili zmamieni dárámi *StryjKron* 602; á niebyłby pierwey od iedney łtrony nábektány/ ábo dárámi zniewolony/ ktoryby tego wyznác nie mušiał/ iż ten áni iest/ áni może być Chriřtyáninem *CzechEp* 53.

Szeregi: »chytrość, (a, i) dary« [szyk 2 : 1] (3): połáli [*Rzymianie*] przeciw iemu z woylkiem Albiná Ráycę Rzymłkiego/ ktorego chytrołcią y dary vchodził iż mu dał pokoy. *BielKron* 130; *ModrzBaz* 6v; iesłiby fię táki nálał łpołob/ w ktorymby chytrołć/ á dary nic nikomu pomoc nie mogły *GórnRozm* A2v.

»dobrodziejstwa abo dary« (1): Bo ieden z boiázni/ drugi s povinnołci/ drugi teź złomiony dobrodziełtyw ábo dary/ záwždy fie vnołć muší. *RejZwierc* 191v.

»dary abo karanie« (1): áni będe dbał ná łáfkę/ álbo ná nieprzyiaźn czyię/ ná dary ábo ná karanie [*neque praemium neque poenam JanStat* 496] czyie *SarnStat* 561.

»kupno, dar, albo odstępek« (1): y thym znákiem ono kupno/ dar/ ábo odłtępek vtwardzi y vmocni. *GroicPorz* 13.

»(ani) list(y), i (ani) dary; dary z listy« [szyk 5 : 3] (7; 1): *BielŻyw* 112; *HistAl* E6v, L4; połlał Berodach Báládan fyn Báládánow Krol Bábilońłki/ liřthy y dary [*litterae et munera*] do Ezechiałfa *Leop*

4.Reg 20/12; *BielKron* 89v, 96v; ani rozmowy z nim żadney mieć chciał/ ani od niego przyimować liftow/ ani dárow *GórnDworz* Aa5v, Aa5v.

»dary, (i) namowy« [szyk 2 : 1] (3): Oná fię krzyżem świętym żegnáiąc/ dáry żadnymi y namowy/ przywieść fię do tego nie dáła. *SkarŻyw* 457, 368; *CzechEp* 14.

»dary i pieniądze« (3): rzetzelz/ iż nas łtey przyłięgi dla tego wypufztza/ iż mu każdego roku dáry y pieniądze połyłamy? *KrowObr* 132, 132 [2 r.].

»nie (ani) płaca, ani (albo) dary« (3): Stárořtowie y Burgrábiowie od dánia w wiázania nie máią zadnéy płacé, ani dárow brác *SarnStat* 546, 547, 937.

»dar, (albo) poczta« [szyk 2 : 1] (3): *FalZioł* V 53; ná dáry albo ná poczty więcey niż ná íprawiedliwość pátrzyli *GroicPorz* fv; *Mącz* 123d.

»ani próšby ani dary« [szyk 1 : 1] (2): Potuchá wiernym/ iż áni grozámí/ áni próžbámí/ áni dáry nye odwyodá wiernych od páná fwoyego. *LubPs* cc5 marg; *SarnStat* 122.

»dar, (datek), (a, albo, i ani) upominek« [w tym: za dar (2)] [szyk 24 : 10] (34): y profzę aby ie W. M. raczył odemnie nieznaíomego zawdzięczny vpominek y dar przyyąc *SeklKat* A3; *RejKup* g2v; *KrowObr* 68; *Leop Eccli* 20/31; *BibRadz* I *3v; Potym nas vpominał on rzeczník o dáry álbo vpominki íáko íeřt obyczáy v nich/ áleřmy rzekli/ iż tego obyczáiá nie mářz v nas. *BielKron* 435; *Niceterium Dar/ datek á upominek/ który dáya temu który bitwę wygrał. Mącz* 246c; *Nuptialia dona, Dáry á vpominki które dáya ná weřelu. Mącz* 252c, 31a, 51a, 63b, 94d, 95a (15); Nuř kiedy do dárow/ do vpominkow przydzie [...] tám iuř niemářz żadney miáry *GórnDworz* Bb3v, Aa; *RejPos* 184v, 305; Bo ímácznéć íá dáry/ vpominki/ y ine dobrodzieyřthwá/ ále záwřdy ma być ímácznieyřza cnotá á boiařń Boża. *RejZwierc* 147, 40v, 87, 147; *SkarŻyw* 284, 68, 357, 437; *CzechEp* 350; *SkarKaz* 154b.

»dar i zapłata« [szyk 4 : 1] (5): Zywoť wieczny y dárem íeřt y zapłatá. *WujJud* 108v marg [*idem*] Nn7v; *WujNT* 544 marg, Ddddddv; łędziowie zapłáty y dárow czekáią *SkarKaz*)(3).

Wyrażenia przyimkowe: »w dary« = *jako dar* (13): y zábieřeli mu tam ludzie oney ziemie/ wiodác mu w dáry Słoniow piéć tyłięcy/ y wozow oltrych walecznych řto tyłięcy. *HistAl* M6v, A8, M2v; *BielKron* 126, 133, 192v, 194v, 256; *Mącz* 328b; Wierzę íže go Bachus przyřłał w ten kray w dáry/ Bo widzę lubi trunek *PapřPan* I 4v, Q2. Cf »(na)dawać dary«.

»za dar(y)« = *jako dar* (22): Racže tedy T M. teraz przijác od řługi řwego, tę moię praczá za dar chocia nie wielki więczey wołá niżli podarze obaczáiąc. *MiechGlab* *2v; *KrowObr* Tt3; *Leop Os* 10/6; *BibRadz Is* 18/7; Tego teř czářzu Papięř pořłał krolowi Angelřkiemu rořá złotá zá wielki dar ná známie przyacielřtwá *BielKron* 201, 441; *BudBib Num* 18/6; Vczynili koniá drewniánego wielkiego w ktorem řie iych wiele záwářło; o ktorem puřćili sławę/ žeby to zá dar Pálláďzie zořtáwili. *ModřBaz* 130v marg; *SkarŻyw* 31, 207, 593; *KořakCathOkuń* A2; y zá vbogi dar y pokłon W. M. řwemu Miłóřćiwemu Pánu niolřę y ofiáruię. *KořakSzczęřl* A2v; *RybGęřli* D3; *WujNT* 508; *JanNKar* A4; *KlonKrGum* Av. Cf »(na)dawać dar(y)«, »darować dary«, »dar i upominek«.

W przen (1) : Do Wenuřowey Xieni niegdy pływał Drogi Leander y morze przebywał/ Ku řwiecy/ ktorá trzymała ná łonie/ Ná drugiey řtronie Ero nadobna. on řam był íey dárem/ On był y łodźiá/ onže y towárem/ On řam był Szyřprem/ y Pánem y pořłem/ Flifem y wiořłem. *KlonFlis* C3.

b. *Ofiary składane Bogu, bogom, kościołowi, kapłanom; donarium Deo oblatum Cn; munus, oblatio, sacrificium PolAnt (197) : OpecŻyw 21, 23v, 24, 24y, 26v, 142v; OpecŻywSandR nlb 2; nie chcemy twemu Máiełtatowi łie przeciwić/ oto łlemy Hamonowi bogu twemu ty dary. HistAl L4v; MurzNT Matth 23/19 [2 r.], Luc 21/1; LubPs G4, Lv, P5v, Qv; KrowObr 141v [2 r.], 219v; RejWiz 52; Dárow od ludzi nie práwyc/ nie pochwała [Dona iniquorum non probat] nawyśłłfy/ áni patrzą ná ofiary złośliwych Leop Eccli 34/23; zołtawże on dar twoy [munus tuum] tám przed ołtarzem/ a wroc łie y przeiednay łobie pierwey brátá twego Leop Matth 5/24 [przekład tego samego tekstu RejPos 178v, Kuczb 315, CzechRozm 246v, ModrzBaz 64v, WujNT, SkarKaz 309], Num 7/3, Deut 12/11, 3.Esdr 2/7, Tob 13/14, Ps 75/12 (11); BibRadz Lev 23/11, Num 7/36, 37, 41, 43, 2.Par 32/23 (20); Ci [Żydzi] rozprofzeni pámiętáiąc ná kościół/ ná zakon/ ná każdy rok dary łłali do Ieruzalem do kościoła. BielKron 266, 138, 266v; RejPos 37, 178v [2 r.], 181 marg, 215; KuczbKat 315 [2 r.]; WujJud 237v; BudBib Gen 32/21, Lev 1/14, 6/20, 17/4, Num 18/9, Eccli 34/20 [21] (21); BudNT przedm c2v; CzechRozm 246v; ModrzBaz 64v; KochPs 28, 77, 113, 145; SkarŻyw 112, 463; KochFr 45, 97; ReszPrz 19; ArtKanc C13v; Prze twé ołtarze ponieśiem śpiewaiąc: Powinné dary/ powinná cześć dáiąc ZawJeft 19, 19, 28, 41; GrabowSet Kv; LatHar 530; Weyźrzawłzy/ wyźrzał bogacze rzucájące dary łwe [munera sua] do łkárbnice. WujNT Luc 21/1 [przekład tego sarnego tekstu MurzNT]; Skárby te byłyc iákoby pierwiáłtki onych dárow/ ktore wedłóg prorocłw Dawidowyc y Iláiałzowyc/ pogáńłtwo Chriłtułowi y kościółowi iego ofiárowác miáło WujNT 9, 21, Matth 5/25 [24], 23/19 [2 r.], s. 98 [3 r.], 151 marg, Hebr 11/4 (11); SkarKaz 488b.*

dar czego (4): A włzyłtki naipierwłze dary pierworodłtw włzyłłkyc [...] káplanom należą BibRadz Ez 44/30, 30; Dar pierwłzyc vrodzaiow przynofic będziecie Iehowie BudBib Lev 2/12. Cf »dar obiaty«.

dar z czego (2): A ielłi zdrobiu dar iego [et si de pecoribus est oblatio eius] [...] tedy ná całopálenie niech przywiedzie łámca dołkonałego. BudBib Lev 1/10, 14.

dar ku czemu (2): Kto łwá ofiárę łpokoyną będzie ofiárował Pánu/ niechayże przyniefie Pánu dar ku ofierze zá pokoy łwoy. [adducet oblationem suam DOMINO de sacrificio pacificorum suorum] BibRadz Lev 7/29, Num 15/25.

dar na co (2): Y rzekł Iehowá do Moizełzá: [...] niech przynofzą dary łwe ná obnowienie ołtarzá. [obtulit oblationem suam ad dedicationem altaris] BudBib Num 7/11; WujNT 98.

W charakterystycznyc połóceniacł: godne dary, ubogie (2), wielkie (2), zacne, znamienite (3); (po-, przy-)nieść dary (19), (od-, pod-, przy-)nosić (11), przynaszać (2), przyprowadzić, ślac (3).

Zwrotyc: »(od)da(wa)ć dary« [szyk zmienny] (11): Oracł dawłzy łłuzne dary/ Prośł naboźnie Cerery: Táki mi pry ięczmień rości/ By niemiał płew áni ości. BierEz O2; KrowObr 141v; oni máią oddác dar ku ofierze paloney Pánu/ [ipsi offerent oblationem sum] y ofiárę zá grzech łwoy przed Pánem BibRadz Num 15/25; daćie káplanom naipierwłze dary ćiałł wálzyc/ áby w domoch wálzyc zołtało błogofłáwieńłtwo. BibRadz Ez 44/30, Num 7/60, Ps 68/30; RejAp 8v; RejPos 214v; BudBib Prov 6/35; KochPs 99; LatHar 518.

»ofiarowác, ofiarowane dary; ofiarowanie darow« [szyk zmienny] (36 : 3; 3): OpecŻyw 21, 24v; WróbŻołł 67/30; RejPs 112; MurzNT Matth 5/24; KromRozm II h3v; KromRozm III K5; I nápomina

nas ku dziękowaniu/ ábychmy będąc tego wdzyęcni/ że nas Pan do niego powołać raczył/ okazowali mu tę wdzyęczność/ ktora należy w ofiarowaniu darów *LubPs* V5; Dáry Pánie ofiarowane poświęć/ zá przytżyną Ianá krzćicielá *KrowObr* 173, 171; *Leop Ex* 36/6, *Num* 6/21, 11/11, *Deut* 12/6, *Eccli* 35/14, *Matth* 5/24; *RejAp* 8v; Kryłtowi nowo narodzonemu dáry íwe známienite offiarowali. *HistRzym* 99v; *RejPos* 35v, 37 [3 r.], 45; *KuczbKat* 315; *BudBib Num* 7/19; *CzechRozm* 246v [2 r]; *ModrzBaz* 64v; Krolowie ziemscy mieli íię kłániác, y dáry ofiarowác Pánu Chrístułowi. *WujNT* 9 marg [idem *WujNT* Bbbbbb]; Obác/ iż dáry ná vżywanie y ochędoftwo kościołá y ołtarzow ofiarowane/ bywáią poświęcone przez oddanie Bogu *WujNT* 98, *Matth* 2/11, 5/24 [23], 5/25 [24], 8/4, s. 34, *Hebr* 5/1, 8/3, 4, 9/9, Bbbbbb; *SkarKaz* 516b; *SkarKazSej* 672a.

»przenajdowác [= przebłagác] dáry (I)« (1): Nieumiém ia/ gdy w żagle Vderzą wiátry nagle/ Krzyżem pádác/ y świętych przenáydowác dáry *KochPieś* 11.

»przysięgác na dar« (2): *MurzNT Matth* 23/18; A ktobykolwiek przysięgł ná ołtarz/ nic to: lecz ktoby przysięgł ná dar [*iuraverit in dono*] ktory íeť ná nim/ ten winien. *WujNT Matth* 23/18 [*przekład tego samego tekstu MurzNT*].

»dáry (I), przez dar ubłagác« [*szyk zmienny*] (1 : 1): Dáry żaden nye włága Páná Bogá íwego *LubPs* N2; włagam oblicze íego przez dar idący przedemną [*placabo faciem eius munere, quod vadit ante me*] *BudBib Gen* 32/20.

Wyrażenia: »dar obiáty« = *sacrificium PolAnt* (1): Zás íełli przynieśíeť dar obiáty pieczony wpiecu/ (tedy ma być)/ plácek zbiałey máki *BudBib Lev* 2/4.

»obiata (a. ofiara) daru« = *oblatio PolAnt* [*szyk 2 : 1*] (3): Niechay nas otżyśi próśimy Pánie Dáru ninieýłzego offiará. *KrowObr* 169; Zás íełli obiátá dárú twego ímázona/ (tedy) będzie biała máká woliwie przyprawiona. *BudBib Lev* 2/5, 7.

»święte dáry« (2): Káždy máłz znafienia Aharonowego/ ktoryby był trędowáty [...] nie ma íeść świętych (darow) álz íię oczyśi *BudBib Lev* 22/4, 3.

Szeregi: »dáry i kadzidło« (1): á mieli dáry [*munera*] y kádźidło w rękách twoich/ áby ie ofiarowali w Domu Páńłkim. *BibRadz Ier* 41/5.

»dáry i ofiary« [*szyk 11 : 2*] (13): *RejKup* 14; *KromRozm III* K5; *LubPs* E4; Pan Bog od nas żádných ínfzych offiar y dárów niepotrzebuie *KrowObr* 141v, 141v; *Leop Ps* 50/21; *BibRadz Ose* 4/8, *Hebr* 9/9; [*Dawid*] wiele dárów y rozlicznych ofiar dawał zá to oczyścienie íwoie *RejAp* 8v; *RejPos* 137v; [*každy Arcykapłan*] aby ofiarował dáry y krwáwe ofiary zá grzechy. [*ut offerat dona et sacrificia pro peccatis*] *WujNT Hebr* 5/1, 8/3, 9/9.

»pokłony i dáry« (2): *LatHar* 222; Więcey íobie wáży [*Pan Bóg*] [...] náłz pożytek [...] / níżli pokłony y dáry íobie powinne. *SkarKaz* 316b.

»dáry a upominki« (1): Íáko oni Mędrzy ze włchodu łoncá [...] ízukáli go z dáry á vpominki *RejPos* 19v.

W przen (1) : Boże przes the offiarę vtzyń nas íobie dárem wietznym. *KrowObr* 169.

2. *Wartości udzielane ludziom przez moce nadprzyrodzone, los lub naturę, dobra niematerialne i materialne, dobrodziejstwa, łaski; donum Mącz, Calag, Calep, Cn; munus Mącz, Calep, Cn; datus, doron Mącz (1075)* : A ná roli záśię kopał: Bogu z tych dárów [*plug/ lemiesz/ jarzmo i woły*] dziękuiąc/

Iego ładom fie dziwuiąc *BierEz* A3v; *OpecŻyw* 96; *OpecŻywSandR* nlb 4; *PatKaz II* 50; *PatKaz III* 96, 97v; *FalZioł* [*8], V 50v; *WróbŻołt* 103; *RejPs* 26v, 220v; *SeklKat* D2; *RejKup* a6v, k2, l2v; *MurzHist* D3v, Qv, Q2; *KromRozm III* H; *Diar* 49; *BielKom* E5, F, F3v, G5v; *GliczKsiąż* Cv, M7v; WYznam Pánie chwałę twą s fercá vprzeymego/ Opowiedáiąc dziwne dáry Bořtwá twego *LubPs* Cv, P4v [2 r.], Q2v, ee5; *KrowObr* Bv, 45v, 50v, 68v, 139, 223; *RejWiz* 32, 52, 163v; *Leop Sap* 3/9; *RejZwierz* 142v; *BibRadz Gen* 20 arg, 24 arg, *Sap* 16/21; Rzekł/ dofyć mam dárú od páná mego/ iż mi fyná żywego do tego czálu dochował *BielKron* 17v, 8 [2 r.], 36, 77v, 148, 299v (14); *KwiatKsiąż* A4, B; *OrzQuin* Fv [2 r.], F2, G3v; *RejAp* AA5; *HistRzym* 65; A ciebie tu potykáią takie dáry/ takie fkarby/ nie tylko tego docześnego á nędznego fwiátá/ ále onego fławnego kroleřtwá/ ktorego fkarbu áni mol áni rdzá żadna nie gryzie áni mu zářzkodzić może. *RejPos* 146v, 137, 145 marg, 164v, 171v, 239 (22); *RejPosWiecz*² 95, 97; nád infze iego známienite dary/ onę łálkę wyfláwiác mamy/ kthora nas czyni fprawiedliwymi/ y znaczy nas Duchem S. *KuczKat* 70, 95 [9 r.], 110, 115, 155; *RejZwierc* 65, 132v, 210v; *KochMon* 21; *WujJud* 75, 113, 113v, 114, 258 (8); *WujJudConf* 113v, 258; *RejPosRozpr* c3 [2 r.]; *RejPosWstaw* [143²]v [2 r.]; *BudBib* b3; *HistHel* D3v; *BiałKaz* F2v; *BudNT Hebr* 11/9 [4]; *CzechRozm* 14 [3 r.], 14v, 215; *PaprPan* Q2; *ModrzBaz* 143 [2 r.]; *SkarJedn* 314; Tobie/ pánie/ wřzytek řwiát niechay chwałę dáie: Twoje dáry łá płodnéy źemie vrodzáié *KochPs* 96, 153, 176; *SkarŻyw* 257, 260, 298, 346, 583 (15); *NiemObr* 45 [2 r.], 68; *KochFr* 54 [2 r.], 125; *KlonŻal* D4v; *KochPhaen* 1; *WisznTr* 23; CZego chceřz od nas pánie/ zá twé hoyné dáry? CZego zá dobrodźieyřtwá/ którym niémářz miáry? *KochPieř* 71 [idem *ArtKanc* P13]; Bo przepláćić twé dáry/ ktoréć gwiazdy dáły / Zá toby wřzytkich królów bogáctwá nie řtály *PudłFr* 60; Jżem nie przyřzedł dla zdrowych/ bo tym nie potrebá dárow moich/ álem tu dla chorych/ przyřzedł, ábych vzdrowił niemoc ich. *ArtKanc* P6v, G13v, H15, K11v, N8 (17); *ZawJeřt* 18, 25, 26; *ActReg* 116; *Phil* I 2; GDy dáry chcę liczyć/ ktore dawářz Pánie/ Prędko ięzyk zmilknie/ wnet pámićę vřtánie *GrabowSet* B4v; Kwiaty chwil wdźięcznych dáry/ zliczyřz předcey Od ciebie rozřádzone/ Gdy Kwiećień w perły řtroiác złořci [!] one. *GrabowSet* E2v, Fv, M4v, Ov, O3 (10); Dar Boży tedy gładkořć/ á dar známienity: Bo iefli go ten nie da/ z ináđ nie nábyty. *KochFrag* 23, 22 [2 r.], 29; *OstrEpit* A2, A2v; RACz błogofłáwić + Pánie nam y dárom tym/ ktorych z twey řzczodroblivořci vżywác mamy. *LatHar* 58, 21, 36, 144 [2 r.], 145 (13); *RybGęřli* Bv, B4, Dv; ták iż wam ná żadney łáłce (marg) ná żadnym dárze. G. (-) nie řchodźi/ oczekawáiącym ziąwienia Páná nářzego Iefu Chriřtá. *WujNT* 1.*Cor* 1/7, *Matth* 15/5, *Rom* 5/15, 12/6, 1.*Cor* 12/4, 2.*Cor* 9/14 (19); *PowodPr* 34; zářiadł ná práwicy v Oycá/ áby/ iáko mowi Apořtoł/ wřtáwiál fię zá námi/ á iednáł nam y pořyłał dáry y pomocy wřzelákie z niebá ná tę drogę *SkarKaz* 245b, 41a, 312b, 314a, 577a, 581b (16); *CzahTr* H3v; *GosłCast* 11, 7, 36, 49; PAnu Bogu dzieřkować mařz zá takie dáry/ Ktorych on řwoim řługom/ vřycza bez miáry. *PaxLiz* E, E2 [2 r.]; *KlonFlis* D; *SkorWinsz* A2, A2v [2 r.], A3 [2 r.]; *SapEpit* A4v; *SzarzRyt* B2, B4:

dar czego (44): *PatKaz I* 17v; *KrowObr* 157, 175v; *Leop Sap* 3/14, *BibRadz I* *7, *Sap* 3/14; wyřzlá přeciw iemu s fraucymerem řwoim z bębnem y s piřczáłkami řpiewáiąc á dzyękuiąc Pánu Bogu zá ten dar zwycięřtwá. *BielKron* 51; *KwiatKsiąż* B3; *WujJud* 135v; *WujJudConf* 210; *SkarJedn* 32; Ani ná řwym łožu lédz/ ani oczu zmrzyć/ Ani pořáđnych dárow řnu řłodkiego vřyć *KochPs* 195; *SkarŻyw* 124, 384; *KochFr* 118; *ArtKanc* E14, K11v; Ziednáłá wam od Páná dar řczęřcia miłęgo

ZawJeft 42; Rącz dąć łmyłom dar światłości/ Przymnażay w łercách miłości *LatHar* 36, 617, 631; Dáru powsięgliwości nikomu Bog nie broni. *WujNT* 80 *marg*, 80, 349; *SarnStat* 986; Iáko to P. Bog czyni/ktory wšytko co łtworzył opátruie/ y żywi/ y ná nie hoynie dáry miłoiárdzia y dobroci łwey wylewa *SkarKazSej* 665a. Cf »dar łaski«.

dar w czym (1): Ná koniec dnia łzołtego łtworzył z ziemie/ bełtye y nieme twarzy/ y to co łię iedno rułza na ziemie/ y náczynił zwierząt rozmaitych/ [...] káždemu dar iáki w mięłie/ w mocy/ w roboćie/ w łkorze/ w biegu/ dla człeká zołtáwuiać. *SkarŻyw* 259.

W charakterystycznych połączeniach: bogate dary, cne, dobrowolne, doskonałe, drogie (4), *dziwne* (2), *hojne* (10), *kosztowne, łaskawe* (2), *nieoszacowane, niepospolite, nieprzedajne* (2), *nieskończone, niewysłowione* (2), *niezliczone, obfite* (7), *pewne* (2), *poćciwe, prawdziwe, przednie* (2), *rozkoszne, rozliczne* (10), *rozmaite* (6), *stateczne, szczęśliwe, szczodre, szlachetne* (2), *wdzięczne* (10), *wielkie* (38), *wyborne, zacne* (9), *znaczne* (9), *znamienite (naznamienitsze)* (6).

Przysłowie: Dałlić Bog dáry/ Używay miáry. *RejZwierc* 238v.

Zwroty: »dostać daru« (2): *KuczbKat* 155; a iżbyś [...] nietylko tu ná łwiećie dołtał dárow iego/ ále żebyś też y po łmierći wiecznego wesela z nim y wybránymi iego vzył. *KarnNap* D3.

»dary (I) napełniać; darow się napełniać« [*szuk zmienny*] (4; 1): *OpecŻyw* 185v, *RejPosWstaw* 22, 22v; O Boże/ [...] ráczże nam dąć cnotę pokory prawdziwey/ ábyłmy [...] z miłoiárdziewy ręki twoiey dárow łię twych nápełniáli. *LatHar* 619; O dobroci ktora dáry twemi napełniałz wšytko łtworzenie: iáko cię chwalić y miłować nie mam? *SkarKaz* 279b.

»(ob-, u-)darować (a. obdarzyć), (ob-)darowany (a. obdarzon(y)) darem« [*szuk zmienny*] (10 : 9): *PatKaz II* 28v, 77v; *RejPos* 67v; Iż Pan Bog łpráwyedliwy dáruie nas wiecznymi dáry/ to iełt/ łpráwyedliwością łwą/ odpułzczeniem grzechow/ y żywotem wiecznym. *LubPs* V2v *marg*; *KrowObr* 148; *Mącz* 275b; *RejPos* A3, 144, 171v, 263v; *RejPosWiecz*² 95; *RejZwierc* [28³], 93v, 210, 254v; *WujJud* 209v; *RejPosRozpr* c3; *CzechRozm* 111v; Rączże nám BOże vżyczyc/ tego z miłoiárdzi dołtápic/ y dáry łwemi obdárzyc/ ábyłmy tobie godnie/ poddáli łię pokornie. *ArtKanc* S4v.

»dar (roz-, od-, przy-)da(wa)ć; dar (na-, po-)dan(y)« [*szuk zmienny*] (62; 21): *BierEz* L, L3, P3v; *OpecŻyw* 12, 96, 177 [2 r.]; *PatKaz II* 49v [2 r.]; *KlerPow* 2; *KlerWes* A2; *SeklKat* K2v, P2v, P3, P4v; *KromRozm III* H [2 r.], M5; *KrowObr* 55v, 68v, 82, 148, 148v (8); *RejWiz* 32; *Leop Sap* 3/14; *BibRadz Gen* 3/1, *Sap* 3/14, *Eph* 4/8; *BielKron* 194v, 458v; Przez Káplaná Bog łdźiom dáry łwé dáie. *OrzQuin* X4 *marg*, X4, N3; *Górndworz* Ff; Wielkie dáry dáie nam Pan/ ktorych łwiát dąć nie może. *RejPos* 184v *marg*, 205v; *HistLan* D2v; *RejZwierc* 193v; Bo Pan Bog gotow iełt dáry łwoie dáwać káždemu/ ktory czyni co náń zależy/ á powołánia, łwego pilnie przyłtrzega. *WujJud* 210, 39v; *WujJudConf* 251 v; *MycPrz I* A4v; wezmicie łobie zá wzor Chriłtułá/ Bo ten człem mu wietłze Bog dáry dáwał/ temłię więcey vniżał *BudNT* Kk3; *CzechRozm* 14; *ModrzBaz* 65v; *Oczko* A3v; *SkarŻyw* 259, 260, 262, 325 [2 r.], 384, 593; *NiemObr* 49, 94; Lecz iełli mię chcełz pytáć o rymy moie/ Którym boginié dáry przydáły łwoie/ Wiédz iżem łmierći zniłá *KochFr* 65; *BielSjem* 2; *ArtKanc* E14, E20, K8, K8v; *ZawJeft* 19, 31; *KochFrag* 22; *LatHar* 36, 484, 575, 617; *WujNT* 80 [2 r.], 425, 442 *marg*, 673, *Eph* 4/8, k. Yyyyy2; *SkarKaz* 119b, 314a; *VotSzl* D3; O złota cnoto/ komu dar łwóy vłkárbyony Wřęce oddálz? *GoslCast* 56.

»(roz-)szafować dary (A, I)« [szyk zmienny] (12): *RejJóz* E2; *BielKom* G6v; Iełliś ná co przełożon vzywayże miary/ Abyś mądrze száfował ony Bołkie dary. *RejWiz* 50v; áby Król Polłki dobrze dármi Bożymi w Królestwie swym száfował/ á oné dary fam w łobie wżyftkie zámknióné miał *OrzQuin* Fv; *RejAp* Gg; *RejPos* 137v, 162, 205v; *RejZwierc* 74, 94; O Wfzechmogący Pánie co wżytko spráwuiesz/ A różlicznie nam grzełznym dary fwe száfuiiesz *ArtKanc* K17v; *LatHar* 284.

»darow użyczać, użyczenie; dar użyczony« [szyk zmienny] (5 : 1; 3): Abowiem prośimy Páná Bogá iżby on fam dárow swoich nam vżyczyl/ álbo nas od złych przygod wyzwolił *KuczKat* 365; *BudNT* c2v; *CzechRozm* A4v, 224, 224v, 249v; *NiemObr* 49; *Phil* I2; [*Pan Bóg*] dárow swych vżycza káždemu iáko chce. *WujNT* 610.

Wyrażenia: »dar od (a. z) (Pana) Boga« [w tym: mieć dar(y) od (a. z) Boga (10), dar(y) od Boga (na-)dany(e) (10)] (30): *BielKom* E; *KrowObr* 55v, 139, 223, 224v; Bo nam ná to nádáne ty od Bogá dary/ Bychmy ich vzywáiác náwłzem ftrzegli miary. *RejWiz* 32; *BibRadz* I *4v, *Gen* 3/1; *OrzRozm* Q2v; *RejPos* 148; *KuczKat* 250; *RejZwierc* [193]v; WYznawamy y to/ że ci ktorzy dar ten od Páná Bogá máią áby mogli bez żony żyć [...] tákowi mogą Pánu Bogu w tymże powołaniu swoim fluzyc *WujJud* 209; *CzechRozm* 224v, 65v; *Oczko* A3v; *SkarŻyw* 211, 310, 574; *NiemObr* 24, 49, 94; *BielSen* 5; *ArtKanc* E20; *Phil* I 2; káždy ma włafny dar od Bogá [*unusquisque proprium donum habet ex Deo*] ieden ták/ á drugi owák. *WujNT* 1.Cor 7/7 [przekład tego samego tekstu *KrowObr* 223, *KuczKat* 250], s. 3; wolał [*Mojżesz*] tablice one potłuc/ á niżli obżercom y niepołzczącym zakon ktorego on poftem doftawał/ ták drogą rzecz/ y táki dar od Bogá oddáwác. *SkarKaz* 119b; *VotSzl* D3; Im dary w człowiecze od Bogá wiefłzé, tym drożłzé y rzedłzé *GosłCast* 3.

»dar boży (a. boski), Boga« [w tym: z daru bożego (a. boskiego) (21)] = *donum a. gratia a. munus Dei Vulg* [szyk 262 : 32] (293 : 1): Ienżes rzeczón pocięfyciel/ Darów bołkich nadarzyciel *OpecŻyw* 177, 13v, 49v, 175v; *PatKaz* I 17; *PatKaz* II 28v, 49v [2 r.], 77v; *PatKaz* III 105; *RejPs* 67v; *SeklWyzn* F, 2v, f3 [3 r.]; *RejKup* a6v, h3; wfanié wmiłóšierdziu bożym/ iest dar boży *MurzHist* O4v, B4v, O3v, Qv; *MurzNT* *Luc* 21/4; *KromRozm* II e2, p3; *KromRozm* III F3v, F5v, N2v; Kto wdzyęczen Bołkich dárow/ na mále przełtawa *BielKom* C, C6v, E, G5; *GliczKsiąż* A4, P7; *LubPs* R4, Y6v *marg*, cc6 *marg*; *KrowObr* 45v, 53 [2 r.], 59v, 139 [2 r.], 148 (9); Strzeżże pilnie w swym ftanie s pocżciwofcia miary/ Bo tho wierz mi nie zyemłkie ále Bołkie dary. *RejWiz* 99, 2, 11, 50v, 56; *Leop* A3v, *Eph* 2/8; *RejZwierc* 20; *BibRadz* I *3v, *5, *5v, *Ioann* 4/10; *OrzRozm* A3v, P4v [2 r.], P4v *marg*; *BielKron* 14, 60, 79v, 80v, 123 (8); *KochSat* B4; *KwiatKsiąż* F2; *Mącz* 206d, 454c [2 r.]; *OrzQuin* Fv, F3, G3v, O4, Q; *Prot* Cv; *GórnDworz* B7v, D3v, M2v; *RejPos* 123; *BiałKat* 158v, 316, 373v; *KuczKat* 80, 250; *RejZwierc* A5v, 34v [3 r.], 64v, 65, 69 (21); *WujJud* A3v, 39v, 104v, 108v, 113v (14); *WujJudConf* 91v, 98, 108v, 179v; *BudBib* *Sap* 8/21; *MycPrz* I A2; *BiałKaz* F2v; *BudNT* *Act* 8/19 [20]; *CzechRozm* 201, 209, 213 *marg*, 216v, 226, 263v, 268v, **5v; *ModrzBaz* 12, 30, 38v, 52v, 139v; *SkarJedn* A5v, A6v, 270, 347; *Oczko* 24; *KochPs* 89; vzyway á nie zákopyway dárow Bożych *SkarŻyw* 235, A4v, 25 *marg*, 26 [2 r.], 30 (45); *CzechEp* 14, 28, 91, 131, 164, 427; *CzechEpPORz* **2; *GórnRozm* E2v [2 r.], M4v; *ReszPrz* 81, 88; *ArtKanc* H6, H7, H17v; *GórnTroas* 73; *KochFrag* 22; *LatHar* 19, 36, 110, 187, 251 [2 r.] (14); *KołakCath* B2v; Proroctwo ieft iednym dárem Bożym *WujNT* Bbbbbbb2v, 51, 108, 108 *marg*, *Act* 8/20 (26); *WysKaz* 4; *SarnStat* 48 [2 r.], 380, 862, 863; *SiebRozmyśl* A; *PowodPr* 34;

SkarKaz 41a [2 r.], 80b, 83b, 312b, 347a (12); ná dobrym vzywaniu dárow miłego Bogá y lkárbow oyczyfitych wlytško należy *VotSzl* D4; *Virtus cum fide donum Dei*. Cnotá z wiárą dar Boży. *CzahTr* Dv; *SkarKazSej* 657a, 666b [2 r.]; *KlonFlis* D3.

»dar (Pana) Chrystusow« (7): Ale kázdemu z nas dáná iest lálká wedle miáry dáru Kryftułowego. *BibRadz Eph* 4/7 [przekład tego samego tekstu *WujNT*], 2.*Cor* 5 arg; *RejPos* 94; z których ich spráw y pílmá poznác możelz: iákíe tám vzywanie tych nadroźlzych dárow páná Chryftułowych/ tych ś. Sákrámentów. *BiałKat* 121; *SkarŻyw* 398, 560; *WujNT Eph* 4/7.

»dar nad dary, darmi« (1 : 1) ktory ięzyk mądrę[!] mowny/ iest dar od Bogá nád wlytškíe dáry. *OrzRozm* Q2v; Dar nád darmi Bożymi thu y ná onym świećie/ Królewłki ftan iest. *OrzQuin* Q.

»dawca darow« (2): *ArtKanc* H12v; Przydź dawco dárow fwoich/ Swiátłóści wnątrznóści moich. *LatHar* 367 [przekład tego samego tekstu *ArtKanc* H12v].

»dar(y) Ducha świętego« [w tym: siedm darow Ducha św. (8)] = *gratia Spiritus sancti Vulg* [szyk 56 : 1] (57): *PatKaz II* 49v; *PatKaz III* 94, 111v, 126v; *LubPs* A3, A5, P5 marg, Z3; Wiárá krześciánłka iest dar Ducha Świętego *KrowObr* 55v marg [idem Vu2], 53v, 55v, 59, Vu2; *Leop Act* 2/38; *BibRadz Is* 10 arg, *Ioel* 3/18, *Luc* 24/49; [kapłan] kropi siedm kroć onego oczyszczionego człowieká. To iest/ wlewáiác weń á vtwardzáiác w nim siedm dárow Duchá s. y ine błogóśławieńftwá *RejPos* 47, 185 marg, 186, 210v, 215, 228v; *BiałKat* 198v; *GrzegŚm* 56; *KuczbKat* 65, 70 [2 r.]; *WujJud* 39; *WujJudConf* 32v, 39; wierni w dzyeń święteczny w Ieruzalem przyięli dar Duchá í. y rozmáitemi ięzyki mowili rzeczy wielkie o Bodze *RejPosWstaw* [143³], [143³]v [2 r.]; *BudBib* b3; *CzechRozm* 14v, 257v, 267; *SkarJedn* 300, 347; *SkarŻyw* 136; *ArtKanc* H13v; Siedm dárow Duchá S. Mądrość/ rozum/ rádá/ męftwo/ vmieiętnóść/ pobožność/ y boiaźń Pánłka. *LatHar* + + 8v, 34, 58, 509; Y zdumieli fię oni ktorzy byli z odrzezánia wierni co z Piotrem przyfzli; iz też ná Pogány dar Duchá S. był wylan [in nationes *gratia Spiritus sancti effusa est*] *WujNT Act* 10/45, s. 354, 387, *Act* 2/38, s. 576, 608, 608 marg, 866; namilzy odkupicielu [...] oświeć mię siedmiá dárow Duchá świętego *SiebRozmysl* Cv; *SkarKaz* 516b; *CzahTr* B2v; rychleybyście z wálznych feymow poćiechę náleźli/ płácząc zá grzechy/ biorąc przenaświętlze ćiało Chryftułowe/ w ktorym boftwo y Duchá ś. dáry przebywáią. *SkarKazSej* 661a.

»dary duchowne (a. duszne)« = *gratia, spiritualia Vulg* [szyk 10 : 8] (18): A iufz to barzo źle/ gdy Bóg od nas duchowné dary odyimuie *MurzHist* Pv; *BibRadz I* *7; *RejZwierc* 266; Iákoż y infze wlytškíe dáry duchowne/ BOg łam przez iednegoż Chriřtułá ná nas wlytškích wylewa *CzechRozm* 190v; A iz Pan Bog tych ktorzy dlá niego świećkie y krotkie dobrá opufzczáią/ duchownymi dáry opátruie *SkarŻyw* 580, 535; *CzechEp* 368; *NiemObr* 45; *LatHar* 673; iák ćiało droźlze nád fwoie odźienie/ Y Niebo iáko rozne od tey grubey źiemie. Ták z wnątrzne one duźne á ftáteczne dáry/ Nie mogą mieć z wierchnemi wagi áni miáry. *KołakCath* C3; *WujNT* 28 marg, 1.*Rom* 1/11, 1.*Cor* 12/1, 14/1, 12, s. 614 marg, 789, Yyyyy2; *SarnStat* 986.

»dary duchowne« = *odpusty* (1): Dokupowanie pieniędzmi dárow duchownych/ które my odpuřti zowiemy *Mącz* 394b.

»dary kościelne« (2): Do tych [kościółów] wżycy chodźć powinni/ ktorzy chcą być wczestnikami tych to dárow kościelnych/ z vpokorzeniem y fkruchą przerołym fercem wyfpowiadawfzy fię grzechow fwoich. *ReszList* 157; *WujNT* 232.

»dar łaski (bożej)« [szyk 16 : 2] (18): *PatKaz III* 96; *WróbŻółt* 117v; *Leop Eph* 3/7; Rzekł iemu pan Pożegnányś ty Euftáchi/ żeś przyjął wodę y dar łáłki mey/ iużeś zwyciężył diabła *HistRzym* 128; *BiałKat* 243v; *KuczbKat* 20, 145; *CzechRozm* 59; Lecż poczekay mężu S. wczćci cię Pan Bog wiefzfymi łáłki fwey w męczeńftwie dáry. *SkarŻyw* 356; *CzechEp* 295; *ArtKanc* M16; *GrabowSet* Tv; *LatHar* 483, 483 marg; obietnice iego w Chriftulie Iefuśie Przez Ewángelią: Ktoreiem fię słał fługą wedle dáru łáłki Bożey [donum gratiae Dei] *WujNT Eph* 3/7 [przekład tego samego tekstu Leop], Zzzzz4; *SkarKaz* 457b, 577a.

»marsowe dary« (1): [D]áłác też Pállás męftwo y Marfowe dáry/ Aby bronil Oyczyzny y Powfzechney wiáry. *StryjWjaz* Av.

»dar nadprzyrodzony« (1): Láłka dar Boży nádprzyrodzony/ ktory nas Bogu wdzięcznymi czyni. *WujNT* Zzzzz4.

»dar niebieski, z nieba« = donum caeleste Vulg [szyk 17 : 3] (18: 2): *OpecŻyw* 174v; *MurzHist* P, R4; wiárá prawdziwa krześcijánka [...] iefth dar znieba dany od Bogá *KrowObr* 55v; K temu iefzcze/ kiedyby przez Krzeft/ okrom dárow niebieskich ktorymi śie duřzá śláłhci/ były też y dobrá cielefne przydáne. *KuczbKat* 140, 20, 85; Bo Bog łam wiárę iáko dar fwoy niebieski [...] w ferća wlewa. *SkarŻyw* 153, 25, 26, 262, 593; *CzechEp* 270; *KochFr* 125; *KochMRot* C2v; Boże [...] day nam to/ abyfmy [...] świeckimi rzeczámí gárdźili/ á z wczestnictwá niebieskich darow wiecznie fię wefelili. *LatHar* 451, 596; *WujNT Hebr* 6/4; *SkarKaz* 206b.

»dary nie przepłacone« [szyk 3 : 2] (5): *RejPos* 184v; *ArtKanc* K12; WDzięczne fłoneczne koło/ które fwoie dáry Nieprzepłaconé/ dáiefz nam záfwsze bez miáry *ZawJeft* 31; Day nam też Pánie że [...] twe baczemy Dáry nie przepłacone/ Ták przy nas/ iák y od nas odłáczone. *RybGęśli* D2, Dv.

»osobliwy (a. osobny) dar« [szyk 29 : 6] (35): *GlabGad* P8v; *RejPs* 67v; *SeklWyzn* F, f3; *BielKom* C4, D7v, E; A wřzákoż miła cnotá/ y w fukience fzárey/ Kto iey pilen/ ma záfwdy/ ofobliwe dáry. *RejZwierz* 115v; *BibRadz* I *5; *BielKron* 466; *Mącz* 206d; *KuczbKat* 140, 355; *BielSpr* 66v; *ModrzBaz* 12; Dar ofobny miał ifz fię go Pánowie wielcy bali. *SkarŻyw* 574, 124, 374, 374 marg, 388, 574; *CzechEp* **2, 49, 131; *NiemObr* 36, 37 [2 r.], 49 [2 r.]; Małżeńftwo porządne łam Pan Bog łáczy z dárámí ofobliwemi. *WerKaz* 303 marg; *LatHar* 251; *WujNT Cccccc*4; *SkarKaz* 41a, 577a; *SkorWinsz* A3.

»dar pański« [szyk 22 : 3] (25): Ten ku tem darum pańfkíem/ był téřz obdarzon od pana Boga żonką cnotliwą i dźiatkami zniá niegorřzemi *MurzHist* B4v, R4v; *MurzNT* 13v; *BielKom* G5v; Zá hoyne dáry Páńfkíe iákáchmy powinni czynić chwałę Pánu fwemu. *LubPs* Pv marg, ggv; *BielKron* 142v; *RejPos* 24v, 83, 123v, 157, 194 (8); Ale człowiek powařny á cnotámí ozdobiony iefť nieco ku Bogu podobny fprawámí fwemi/ á thák ony Páńfkíe dáry czyniá mu iákář powagę w oczoch iego *RejZwierz* 135v, B3, 74 [2 r.], 106v, 135v, [193]v [2 r.]; *SkarŻyw* 312; *KochSob* 59.

»dary przyrodzone, przyrodzenia« (3 : 1): *KwiatKsiąř* Q2v; częřtokroć w ludziach niziuchnego ftanu/ widuiemy wielkie á przednie dáry przyrodzone. *GórnDworz* D3v, Ff; *BielSat* D3.

»siedmioraki dar« [szyk 7 : 2] (9): *OpecŻyw* 177; kościoł pośpolicie Duchowi świętemu przywłażcza fiedmiorákich dárow [záfárftwo *RejAp* F2v, 49; *RejPos* 185; *Thys* siedmioráki dar iftny/ pálec Boży práwey ręki/ Oycowo fłowo obiawiafz/ ty ięzyki fám wznawiafz. *ArtKanc* H6; Opátrz w ciebie wierzące Y w tobie vfáiące/ Dáry siedmiorákimi. *LatHar* 367, 34, 509; *WujNT* 841.

»szczodromietne dary« (1): Iáko hoyni Bogowie/ gdy fczodromietnémi Ná ten świat miecá dáry/ rękómá świętémi. *GosłCast* 37.

»święte dary« [szyk 4 : 2] (6): Strzelz byś twą niewdzięcznością/ y Páná y dárow fwiętych iego/ ktorych nam przez fłowo fwe fwięte użyczać raczy/ nieutrácił. *Leop* A3v; *RejAp* 34v; *Drugie*/ ábychmy nie gárdzili świętemi dary iego *RejPos* 82, 137, 185v; *RejZwierc* 266.

»wieczne (a. wiekuiste) dary« (5): bozey matky maryey fthworzenye a począczye chwalmy aby od yey fyna vieczne dary wzyącz byfmy mogly. *PatKaz* I 3; *LubPs* V2v; *RejZwierc* 68v; Do ciebie/ ktory prósbami ludzkiémi Nie gárdziłfz/ przydá wfzyfcy co po ziemi Okrágléy chodzą/ vczefnicy wiecznych Dárów fłonecznych. *KochPs* 92; *LatHar* 436.

Szeregi: »dary i (albo) błogosławieństwa« [szyk 4 : 2] (6): *RejAp* 6v; A ktokolwiek vwierzy á okrczon będzie [...] wfzytki ty błogofławieńftwá y ty wfzytki dáry odzyerży/ kthore fą wfzytkim wiernym zgotowane *RejPos* [136]v, [137]; ále ty wfzytki dáry y błogofławieńftwa osiągniełfz/ ktore Pan Bog świętym Krolom [...] zupełnie iścić raczył. *WujJud* B2v; *SiebRozmyśl* A; *SkarKaz* 579a.

»cnoty i dary« [szyk 6 : 1] (7): *SkarŻyw* A4v, 534, 535; [św. *Eucharystia*] cnot y dárow Bofkich przymnaża *LatHar* 187; ták kto z Pánem tym/ cnot y dárow pełnym/ czeńfto przebywáć/ [...] będzie/ fálnuichno fię ná wyfokie á okázále cnoty zdobędzie. *LatHar* 204, 232; *WujNT* 540.

»datek i dar« (1): Wfzelki datek dobry/ y wfzelki dar dofkonały [*omne datum optimum et omne donum perfectum*]/ z wyfocza iefł/ sfłępuiący od Oycá światłości *WujNT* *Iac* 1/17.

»dobra i dary« [szyk 1 : 1] (2): iż tey światości mocá [*chrztem św.*]/ nietylko wyzwoleni od złości [...] ále też ofobliwymi dobry y dáry pomnażáni bywamy. *KuczbKat* 140; *LatHar* 2.

»dar, (a, abo, i) dobrodziejstwo« [szyk 10 : 2] (12): *KrowObr* 53v; Co iefli nie będziey dárú á dobrodziejftwá Duchá fwiętego [...] w niweczby fię wfzytki rádości náfze obróciły. *RejPos* 142, 24v, 135v, 136v, 142, 215v; Bowiem iálnie y fczczyrze wyznawamy/ że Kryftufá Páná mamy z námi/ áby on dáry y dobrodziejftwa fwoie w tey fpołeczności świętey fwoiey dawał. *WujJudConf* 251v; *RejPosWstaw* [21²]v; *LatHar* 71; *WujNT* *przedm* 28, s. 425.

»(nie) łaska, (a, ani, i) dar« [*w tym: z łaski i z daru*] (8), *za darem a łaską* (1)] [szyk 27 : 8] (35): *PatKaz* II 49v [2 r.]; *TarDuch* D2v; Niewymowna łáfkę/ y dary obiecziue pan Bog tim/ ktorzy wyznawiają ymię iego *SeklKat* F4; *KromRozm* III Hv; *BielKom* D6, G5v; *KrowObr* 59; *BibRadz* I *7; Gdzye fínadź ten ktory nie iefł obiaśnion fálką a obiecánym dárem iego fwiętym/ mnimałby áby tho byłá iáka fábułá ábo przypowieść *RejPos* 340v, 228v; *BialKat* 158v; *KuczbKat* 65, 155; *WujJud* 108v; *RejPosWstaw* 22; *CzechRozm* 59; *KarnNap* A2; *SkarŻyw* 260, 535; *CzechEp* 295; *WerGość* 270; *ArtKanc* M2; O Namilfzy IEzu/ Boże moy/ dziekuie tybie/ zá wfzelkié fálki y dáry *LatHar* 42; ábyfmy w dárách y fálkách duchownych [...] nie mniey fobie wáżyli vbogiego y fługę/ iáko y bogátego/ kfiążę y fzláchćicá *WujNT* 789, 28 *marg*, 259, 443, 519 (8); *SkarKaz* 349b, 351b.

»moc i dary« [w tym: z mocy i z daru (1)] [szyk 3 : 1] (4): *WróbŻółt* 117v; Abowiem ná on tżás Pan Kryftus dał był moc ofobliwą y dary/ áby cudá widome przed wżyfthkimi ludzmi tżynili *KrowObr* 82; *NiemObr* 46; *WujNT* 387.

»przymioty i dary« (2): mądrość/ ácz podleýfza ieft [...] wiefza iednák nád infzé wżyfthkie przymioty y dary/ ktoré lie w człowiece okázuią. *OrzJan* 92; *GrabowSet* A3v.

»dary i przywileje« [szyk 3 : 2] (5): O wielkie dary ij przywileie dał pán bóg temu świętemu/ o których iá tu vmyflu niemám powiedatz. *OpecŻyw* 12; Tákiemi przywileymi y dary opátrzywży przodki náfze: prowadził ich P. Bog do pálacu dla nich ofobliwie zbudowánego: to ieft do Ráiu *SkarŻyw* 260, 259, 262; *SkarKaz* 577a.

»dar, (a, i) upominek« [szyk 13 : 4] (17): ten ofobny dar y vpominek podan ieft [*narodowi Polskiemu od Boga*\ *BibRadz* I *5; O wielkiefz to á ifcie zacne vpominki á nie przepłacone dary nam ten miłościwy Pan á dobrotliwy Ociec náfz obiecuie *RejPos* 184v, A3, 171v, 205v, 206 [2 r.], 263v (14); *RejZwierc* 28v, 254v.

Przen: O znikomości daru szczęścia (1) : Wiernie Poétá ftáry/ Wyłóżył nam te dary/ Abyśmy fie ftrzegli czáfu zły przygody/ Bo nas nikt nie rátuie gdy nábedziem fzkody. *CzahTr* I.

Wyrażenia przyimkowe: »z daru« = *przez dar* (44): gotowam iá z daru twégo/ nie tylko zoftatz firotą po tobie/ ale ij vmrzetz dlá tych/ dlá ktoryches ty vmarl. *OpecŻyw* 173v, 8v, 11v; *BielKron* 97v; Iáko ná przykład/ z dárow onych ofobliwych/ ktorych vczéśnikiem miedzy infzymi mnogimi był Piotr y Páweł/ byli też y infzy wybráni ku wierze przywiedzeni y ofwieceni *CzechRozm* 190v; *ArtKanc* A5, N8; áby zá ofobliwą obroną y pomocą twoią/ to wżytko co z dárú twégo przed fie wzięli/ álbo obiecali/ ochotnie wypełnili *LatHar* 628, 182, 400, 494, 564, 627; Ná tychże fie y my koniách y wozách tám pułczaymy/ ktore z niebá y od niego z dárú iego miec możem/ zá ftáraniem náfzym. *SkarKaz* 246b; *SzarzRyt* B2. *Cf* »dar boży«, »łaska a dar«, »moc i dary«.

»za darem« (6): powiedaią że winę na tym fwiecie odpvci/ ale mękę na onym fwiecie mvfi odcirpieć/ albo za darem kto iny mvfi dofić vczynić, a to falż. *SeklWyzn* G; wfobotę zidzmy fie ná iutrznią do S. Piotrá/ ktory modlitwy/ pofty/ y iálmuzny náfze/ fwoią modlitwą wípomoże/ zá dárem Páná náfzego Iezufa. *SkarŻyw* 320, [236]; [*prośimy*] ábyś ty zá tákiemi dary które maľz/ tych trzech rzeczy bronil. *OrzJan* 100, 92. *Cf* »łaska a dar«.

a. *Zdolności do czegoś, talent, zalety umysłowe i duchowe (103)* : *KlerWes* A2v; *RejKup* aa4, Dd4v; *KromRozm* I E3; *BielKom* D7v [2 r.], E2, E8, F5v; *GroicPorz* C4; *SeklPieś* 19; *KrowObr* 82, 224v; *OrzRozm* Q2v marg; *BielKron* 23v; *GórnDworz* D2, I4v, Gg4v; *HistRzym* 66; *RejPos* 156, 201v; PAn Bog ná niebie nád wżyfthki ofiáry/ Spráwiedliwość ma nawdzięcznieyľze dary. *RejZwierc* 211v; Kto chce tedy dobrym mężem być/ muśi thy rzeczy w łobie miec: Rozumem fie fpráwować/ Náuką nieprzyaciela przechodzić/ doświádczeniem rádzić/ bo fie żadny z tymi dary z mátki nie vrodzi *BielSpr* b3, b4; te dżiefyľze rozumy/ náuki/ dowcipy/ kráfomowftwá/ dzielności Polakow náfzych/ bez wátpienia ľą dary Boże [...] ktorymi dary náfzá Polká/ przedtym málo znáioma/ dżiefia iuż v infzych narodow fłynie *WujJud* A3v; *BialKaz* Kv; *BudNT* 1. *Cor* 12/30 [31]; *CzechRozm* 13; Opátrzył ich Iupiter dobrocią bez miáry/ Prawdę tákże vprzeymość máią z dawná dary *PaprPan* M4; *ModrzBaz* 45v [2 r.], 57v [2 r.], 68; ále fkoró w ręce tey fíoľtry/ ná Eufrázyą vkázuiąć/ wpáďło/ ták ozdrowiáło.

Poznáá ítárfza ífz y takiemi dáry Pan Bog iá včcił *SkarŻyw* 226; Wczyfłtości cíelefney ták fię kochał/ ífz íelzče młodziuchnym v rodzicow będąc/ w kościele S. Michála ták pilnie o nią prošíł/ ífz mu fię zdáło/ że tego dárú pewien był od Pána Bogá. *SkarŻyw* 411, 259; do ożenienia/ Nie ítanu wyfokiégo/ nie dobrégo mienia: Náwet áni gładkości ták wam ízúkác trzebá/ Iáko wftydu/ á cnoty/ dárów przednich z niebá. *KochDz* 104, 105; *BielSjem* 11; Stráćiliśmy nadroźfzy dar niewinność y świętość/ w Ráiu od rodzicow nálfzych przez Szátáńfká chytrość *ArtKanc* L7v, N9v; *LatHar* 35, 406; *WujNT* 402; *CzahTr* Bv; *SzarzRyt* D3.

dar czego (44): dár bofkiego widzeniá/ przychodzi z wiary *OpecŻyw* 187; Dar vzdrawiánia íelzče ná on čás był w kościele. *BibRadz* 128 *marg*, 128 *marg*; *RejPosRozpr* c2; *BudNT* 1.Cor 12/30; *CzechRozm* 186; Miał od P. Bogá wielki dar zmiękczenia fercá y łez naboźnych *SkarŻyw* 291; Máiąc [...] niekatory dar leczenia krzyżem S. wielką wtym pokorę záchowála *SkarŻyw* 581, 118, 291 *marg*, 509, 574, 580 (15); *LatHar* 628; Chrześcijanie [...] ten dar cudow mieć mieli/ ná zbudowánie y pożytek wfzytkich. *WujNT* 186; Pokázuie íż dar ięzykow/ íeft podlefy niżli dar prorocwá/ to íeft wykłádania pífmá y náuki. *WujNT* 611, 40, 72, 486, 566, 1.Cor 12/28 (21); *WysKaz* 8.

Zwoty: »dać dar, dar dany« [szyk 3 : 2] (3 : 2): dáry ludziom od Bogá dáne/ íefli pilnością bywáią ćwiczone/ stwierdzáią się y mnożą *ModrzBaz* 9, 9; *SkarŻyw* 312, 581; Dar vzdrowienia dáie Apoštołom. *WujNT* 40.

»daru dostać« (1): Potym Romuáldus do miáltá Párentium záiechał/ y ták ná puřczy trzy látá zámkniony mieřkał/ y dziwney świátłości wrozumieniu pífmá y pfálmow/ á dárú płáczu naboźnego/ dořtał. *SkarŻyw* 574.

Wyrażenia: »dar boży« (3): *BielKom* C4; káždy Pátryey fwey y bliźniemu fwoiemu wedle dárú Bożego powinien być pożyteczny *GroicPorz* A3v; Táił dar Boży leczenia. *SkarŻyw* 593 *marg*.

»cudowne dary« [szyk 2 : 1] (3): W pierwfzym onym kościele Apořtołfkim Chrześcijanie przyiáwřzy Ducha ś. bráli zaráz cudowne dáry iego: á zwlářczá íż mowili nowymi ięzykámí ktorych pierwey nie vmieli/ y prorokowali/ y pífmá wykłádáli. *WujNT* 614; Korynthiánie/ áby fię z tym cudownym dárem ięzykow pokazáli/ rádzi ná tych rozmowách ięzykow obcych á nieznáiomych wřywáli *WujNT* 615, 614.

»dar do kazania, kaznodziejski« [szyk 3 : 1] (3 : 1): A widząc Papięřz ífz człek vczony á w pífmie S. bárzo biegły/ á dar ma známienity do kazánia [...] vczynřł go káznodzieią Chryřtuřowym *SkarŻyw* 517; Káznodzieyfki dar iednemu vprořlá chcąc duřze przezeń pożyřkować. *SkarŻyw* 581, 312, 581.

»darem obdarowany (a. obdarzony)« (2): *OpecŻyw* 187; Zwano teř niekiedy Prorokmi męře mądre á bogomyřlne/ ořobliwym dárem wykłádania pífmá obdárowáne *RejPosRozpr* c2.

»dar osobny (a. osobliwy)« (3): *BielKom* C4; *RejPosRozpr* c2; Dar ořobny w vpomináníu y káraníu *SkarŻyw* 310 *marg*.

Szereg: »dary i powołańia« (1): KOrmu Pán Bog daie dáry y powołańia do kazánia [...] niech obaczy/ íáko wiele mogá ná odmíenienie y wzruřzenie ferc ludzkich słowá Boře *SkarŻyw* 312.

3. W funkcji przysłówka (16) :

a. »darem« = *darmo, za nic, bez wynagrodzenia, w ofierze; gratis* *PolAnt* (14) : Nie znáczy fię thu áby Abráhám fobie řam przez fię miał zářuřzyć tho błogofłáwieńřtwo gdyř mu było ták dárem obiecáne

iefzcze przed tym niż lię Izáák vrodził. *BibRadz Gen 22/16; BielKron 123; WujNT 324; Nuż Więc káżdá dułzo co was w mieście Dárem łwemu Panięciu co możecie nieście. RybWit B3v.*

Przysłowie: bibl. dáremnieście wzięli/ dárem dawaycie. [gratis accepistis, gratis date] BibRadz Matth 10/8.

*Zwrot: »darem da(wa)ć« [szyk zmienny] (4): milže mi to [królestwo'] będzie ktorego mocą dołtánę/ niżli to ktore mi darem dałz *BielKron 242v, 36; BibRadz Matth 10/8; dárem dałem wam ofiarownictwo á przeto obcy przyłtępujący zábit będzie. BudBib Num 18/7.**

*Szeregi: »dobrowolnie a darem« (1): Vkázuie že włytki rzeczy dobrowolnie á dárem łą im podáne/ á oprócz włyzey záslugi *BibRadz 103v marg.**

»(nie) za pieniądze, (ale, tedy) darem« [szyk 2 : 1] (3): *LibLeg 7/37; Ktore [pisma starego i nowego zakonu] nie za żadne pieniądze/ ale darem łą złałki bażei[!] dane *SekłWyzn f4v; BielKron 108v.**

»darem a nie wiecznością« (2): Kfiązę wałze Zygmunt niebołzczyk dzyerzał darem a nie wiecznością ty zamki przerzeczone/ iakoż y liłt iego thego poświęadczą. *BielKron 390v [idem] StryjKron 612.*

b. »za dar« = *darmo, łatwo, bez wysiłku* (2) : czo człówek czyni/ łámo mu ták płynie/ á iáko zá dar/ bez wóléłákiey pracey/ y zdobywánia przychodzi. *GórnDworz E7; bo iefli ci bez rozmyłtu/ á iáko zá dar/ w rozmowie krotochwilney ták mowić mogli/ czoż kiedy do rozmyłtu/ á łtátecznych rzeczy przyłszło. GórnDworz V4v.*

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (1) : Wymáwiáimy tedy i piłzmy á pán/ dáwá/ dár *MurzOrt Bv.*

*** *Dubia [Przekład tego samego tekstu biblijnego: Ascendisti in alium [...] accepisti dona in hominibus Ps 67/19] (8) : Włtąpiłes miły panie na wyłokołc wziáwłzy z łobą ięłce [...] A wziáłes dary wielkie w ludziach. WróbŻółł Ps 67/19; On włtąpił z wyęźni łwemi áż ná wyłokołci/ Wzyáwłłfy dla ludzi dáry w wylkyey obłitołci. LubPs P5; włtąpiłes ná wyłokołc/ á wzyáłes rozmáite dáry z ludu łwoiego. RejPos 112v, 135, 135v, 136v [2 r.]; KochPs 98.*

Synonimy: 1. a. poczta, podarze, pokłon; b. obiata; 2. łaska.

Cf DAROWANIE, DAROWIZNA, DAROWNICA